

อาขยาต

รูปแบบของประโยคบาลีที่สมบูรณ์

ความหมายของประโยค

ประโยค คือ ถ้อยคำที่เรียบเรียงขึ้นเพื่อแสดงความคิดหรือเรื่องราวที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยประธานและกริยา มีหน้าที่ใช้สื่อความหมายให้สมบูรณ์

โครงสร้างของประโยค

ภาคประธาน หมายถึง ผู้กระทำ ส่วนใหญ่เป็นคำนามหรือสรรพนาม ภาคประธานประกอบด้วย บทประธาน และ/ หรือ บทขยายประธานหรือความเป็นไป

ภาคแสดง หมายถึง ส่วนที่แสดงกริยาอาการหรือความเป็นไปของภาคประธาน ประกอบด้วย บทกริยา บทขยายกริยา บทกรรม และบทขยายกรรม (ถ้ามี)

วิ. กิริยํ อาขยาตีสติ อาขยาตํ (สททชาตํ) ศัพท์ที่กล่าวกริยา(ความทำ)
 อา + ขยา ธาตุในความกล่าว ต ปัจจัย

สรุป ศัพท์กล่าวกริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยิน เดิน นั่ง นอน กิน ต้ม ทำ พูด คิด ชื่อว่า อาขยาต

ตัวอย่าง พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ

มยํ ภนฺเต ฯ เปฯ ปณฺจ สीलานิ ยาจาม

ปริตฺตํ พุรฺถ มงฺคลํ

อิทํ เม ฅาตีสันํ โหตุ, สุจิตา โหนฺตุ ฅาตโย

๒. ความสำคัญของอาขยาต

ก. เป็นส่วนแสดงถึงอากัปกิริยาของนามนาม (ประธาน)

ข. ใช้เป็นกิริยาสำคัญ คือ กิริยาคุมประโยค (คุมพากย์)

ค. มีเครื่องปรุงเป็นส่วนเฉพาะ เมื่อประกอบแล้ว ย่อมเป็นเครื่องหมายสื่อเนื้อความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ธาตุ รากศัพท์ของกิริยา

กิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก

ปัจจัย... วาจก วิภัติ ...๔ กาล บท วจนะ บุรุษ วิภัติ

กาล บท วจนะ บุรุษธาตุ วาจก...ปัจจัย

*****

องค์ประกอบ (เครื่องปรุง) ของอาขยาต

วิภัติ การแจก หรือ จำแนกคือกระจายมูลศัพท์ออกไปเป็นส่วน ๆ จัดเป็น ๒ ส่วน คือ วิภัตตินาม ๑ วิภัตติอาขยาต ๑

กาล ช่วงเวลาที่เกิดขึ้นของกิริยาในประโยค แบ่งเป็น ๓ คือ ปัจจุบันกาล ๑ อดีตกาล ๑ อนาคตกาล ๑

บท ฝ่ายหรือส่วนแห่งวิภัติ มี ๒ คือ ประัสสบท บทเพื่อผู้อื่น ๑ อัตตโนบท บทเพื่อตน ๑

วจนะ คำพูดที่บ่งจำนวนของนามศัพท์ว่ามีน้อยหรือมาก มี ๒ อย่าง คือ วจนะนาม ๑ วจนะอาขยาต ๑

วจนะอาขยาต บ่งบอกจำนวนของประธานว่ามีมากหรือน้อย เช่น ปุริโส อ.บุรุษ ปุริสา อ.บุรุษ ท. อหิ อ.เรา มยิ อ.เรา ท. เป็นต้น

บุรุษ เครื่องหมายสำหรับแบ่งฝ่ายบุคคลในการสนทนามี ๓ คือ
ประถมบุรุษ ๑ มัชฌิมบุรุษ ๑ อุตตมบุรุษ ๑

ธาตุ มูลรากของกิริยา จัดเป็น ๘ หมวด
หมวด ฎ ธาตุ / หมวด ฐ ธาตุ / หมวด ฑิ ธาตุ / หมวด ฏ ธาตุ /
หมวด ฑี ธาตุ / หมวด ฑุ ธาตุ / หมวด ฒ ธาตุ / หมวด ฌ ธาตุ/

วาก กิริยาศัพท์ที่บ่งบอกประธาน มี ๕ คือ กัตตวาก / กัมม
วาก / ภาววาก / เหตุกัตตวาก / เหตุกัมมวาก

ปัจจัย สำหรับใช้ประกอบไว้ท้ายธาตุ ใช้ลงหน้าวิภัตติ เป็นเครื่อง
แสดงให้ทราบถึงวากทั้ง ๕

เครื่องปรุงสำคัญ

ธาตุ

ปัจจัย บ่งบอก วาก ๕

วิภัตติ บ่งบอก กาล บท วจนะ บุรุษ

ตัวอย่างการนำไปใช้

อุ. สตุถา ภิกขุณฺโณ ฌมมํ เทเสติ อ.พระศาสดา ย่อมทรงแสดง ซึ่ง
ธรรม แก่ภิกษุ ท. อหํ คามํ ปิณฑาย ปาวิสี อ.เรา ได้เข้าไปแล้ว สู
บ้าน เพื่อก่อนข้าว มยํ ฌมมํ สุณิสสาม

อ.เรา ท. จักพึง ซึ่งธรรม มา ตุมเห มั นาสถ อ.ท่าน ท.
ขอจงอย่ายังข้าพเจ้าให้ฉิบหายสุแทน โอทโน ปจียเต อ.ข้าวสุก อัน
พ่อครัว หุงอยู่